

Artykuł przedstawia zaledwie pobieżny szkic niektórych ważniejszych postaci podkreślając ich znaczenie dla ogólnej wymowy utworów. Większość Faulknerowskich kobiet w porównaniu z postaciami męskimi jest ukazana z glisicje, stąd rola i znaczenie kobiet są widoczne dopiero po wnikliwej analizie utworów. Wynika to z faktu, że za "prawdziwe" kobiety Faulkner uważa kochające matki i opiekunki, które w jego twórczości związane są bardziej z przyrodą niż ze sferą intelektu i abstrakcji.

References

- 1/ Kenneth E. Richardson, Force and Faith in the Novels of Faulkner. The Hague 1967, Mouton and Co.
- 2/ Peter Swiggart, The Art of Faulkner's Novels. Austin 1962, University of Texas Press.
- 3/ Frederik Hoffman, William Faulkner. New York 1966, Twayne Publishers.
- 4/ Alfred Kazin, The Stillness of "Light in August", in: Faulkner, A Collection of Critical Essays, ed. Robert P. Warren / Englewood Cliffs 1966. Prentice-Hall, Inc. /
- 5/ William Faulkner's Nobel Prize speech, quoted in: Mary C. Robb, William Faulkner, Pittsburgh 1957, University of Pittsburgh Press.
- 6/ Edmond Volpe, A Reader's Guide to William Faulkner. / New York 1964, Farrar, Straus and Co. /

LUBELSKIE MATERIAŁY NEOFILOLOGICZNE • 1976

Wojciech Nowicki

Pornografia czy literatura? "Kochanek Lady Chatterley"

David Herbert Lawrence jest z pewnością pisarzem kontrowersyjnym, co podkreślano wielokrotnie przy rozmaitych okazjach. Jedną z nich była jeszcze niedawno dyskusja nad obecnością niektórych jego dzieł, dyskusja, która osiągnęła apogeum w roku 1960, kiedy to odbył się proces "Kochanek Lady Chatterley". Wydawcy zostali oskarżeni o naruszenie moralności publicznej z jednego z dzieł. Wydawcy wygrali proces / o którym nb. powstała cała książka/, co stało się wydarzeniem precedensowym w powieściopisarstwie. Wydarzeniem precedensowym w powieściopisarstwie, choć nieco fałszywej, samemu autorowi.

Wśród krytyków renesansu zainteresowania Lawrence'em nastąpił w połowie lat pięćdziesiątych; opublikowano wówczas dwie ważne pozycje: biografię "The Intelligent Heart" H.T. Moore'a /1954/ oraz rozprawę krytyczną "D.H. Lawrence: Novelist" F.R. Leavisa /1955/. Następnie pojawiło się kilka książek, których celem była rewaluacja dotychczasowych pojęć o autorze "The Rainbow". Z ważniejszych odnotować należy: G.Hough, "The Dark Sun" /1956/; E. Vivas, "D.H. Lawrence. The Failure and the Triumph of Art" /1961/; J. Moynahan, "The Deed of Litter" /1963/; H.M. Dalecki, "The Forked Flame" /1965/; Colin Clarke, "The River of Dissolution" /1969/; oraz F. Kermode, "Lawrence" /1973/. Wspólnym mianownikiem większości tych prac jest zmiana nastawienia w stosunku do konkretnego okresu twórczości D.H. Lawrence'a. Chodzi tu szczególnie o jego ostatnią powieść "Kochanek Lady Chatterley", którą docenia się obecnie, a nierazko przecenia, ze względu na niezwykle sugesty-

wny obraz przemian destruktywnych, jakie zachodziły w łonie społeczeństwa angielskiego w pierwszym ćwierćwieczu dwudziestego wieku. W tym sensie powieść ta nawiązała do wcześniejszej twórczości Lawrence'a. Charakterystyczne jest, że "Kochanek" dzielił z wcześniejszymi powieściami swe losy również na rynku czytelniczym. Lawrence spotykał się nie tylko z entuzjazmem w społeczeństwie. Miał trudności z wydaniem swych najwiękzych powieści, "The Rainbow" i "Women in Love", w latach 1915-16, Pod koniec życia skonfiskowano jego obrazy oraz doprowadzono do zakazu publikacji "Kochanka Lady Chatterley" - katalażka stała się "sensacyjna", utozsamiono ją z pornografią.

Cokolwiek obiektywnego moznaby twierdzić o artystycznych wartościach powieści, nie ulega wątpliwości, że dla samego autora miała ona niebagatelne znaczenie, o czym świadczyć może fakt, że stworzył on aż trzy wersje dzieła, z których sam wydał jedynie ostatnią. Pierwsza wersja, ukończona prawdopodobnie w 1926 r., opublikowana została po raz pierwszy w USA w 1944 r. Wydawcy dość arbitralnie nadali jej tytuł "The First Lady Chatterley". Druga wersja została ukończona w 1927, a opublikowana w Anglii dopiero w 1972 roku jako "John Thomas and Lady Jane". Ze wszystkich trzech jest ona najstarsza. Ostateczny tekst, ogólnie znany i czytany, to właśnie "Lady Chatterley's Lover". Autor ukończył go w 1928 r. I w tym samym roku wydał własnym nakładem we Florencji. Od tego momentu aż do 1960 r. księżka krążyła we wszelakich piraackich i okrojonych wersjach, tworząc wokół autora aurę skandalu. Za tę sytuację odpowiedzialny był on sam. W roku 1929 opublikował esej pt. "A Proosa of Lady Chatterley's Lover", w którym podjął się eksplikacji swojego stanowiska w powieści, używając przy tym takich pojęć, jak "świadomość falliczna", "odrodzenie poprzez seks" itp. Rzecz jasna, iż nie wystarczyło to wrzawy wokół powieści, a esej na długo stał się dla krytyków punktem wyjścia do rozpatrywania utworu wyłącznie w aspekcie erotycznym.

Nawet gdybyśmy się zgodzili z autorami niektórych nowszych rozpraw krytycznych, że ostatnia powieść Lawrence'a jest jednym z większych osiągnięć w jego karierze pisarskiej/tałej otniil z pewnością nie wyraziłby R.D. Leavis/, jej walorów artystycznych nie szukalbymy w subtelnościach fabuły, ta bowiem jest nieestetyczanie prosta: Konstancja Reid, córka podstarzałego artysty, poślubia młodego arystokratę - Clifforda Chatterley, odpowiadającego jej zrazu pod względem intelektualnym. Wojna rujnuje mał-

żeństwo, Clifford bowiem wraca z niej sparaliżowany. Młodzi zamieszkują w Wragby, obszarnej rezydencji, otoczonej pięknym lasem oraz ponurymi kopalinami. Stopniowo życie tam staje się dla bohaterki bardzo uciążliwe. Ucieka z dusznej atmosfery ówora do lasu, gdzie znajduje się siedziba leśniczego zatrudnionego przez Clifforda. Zwykła znajomość przeradza się w namiętność. Tak dla Konstancji jak i dla leśniczego namiętność, seks staje się natunkiem przed martwością świata zewnętrznego. Gdy bohaterka wyjeżdża na kontynent, pojawia się żona leśniczego i przesła-ając go sprawia, że ten oducza posadę u Clifforda. Lady Chatterley wraca do Anglii, oczekuje dziecka swego kochanka i zdecydowana jest porzucić męża.

Szkielec fabularny posłużył tutaj Lawrence'owi jako pretekst do przekazania czytelnikowi konkretnego ładunku ideowego. Nie ulega wątpliwości, że w intencjach autora leżało przede wszystkim stosunku kobieta - mężczyzna w nowym świecie, ukazanie możliwości i konsekwencji, jakie ten związek niesie ze sobą. Ostateczna realizacja tego zamierzenia była różna w poszczególnych wersjach. Przy zachowaniu tych samych postaci i podobnych okoliczności, inaczej rozłożone zostały pewne akcenty; "przesłanie" do czytelnika /dyktatym powieści jest ratwo dostęgalny/, które utozsamia się z ideą, zostało znaczenie wzbogacone w ostatecznej wersji "Kochanka".

Wzbogacenie nastąpiło m.in. poprzez język - wyeksponowany został silnie problem erotyczny. Lawrence bez śladu potraktował tu sprawy stosunku fizycznego, używając nągminie słownych czteroliterowych wyrazów. Powstaje pytanie, w jakim stopniu ich użycie wtapia się w ogólną koncepcję powieści. Aby na to pytanie odpowiedzieć, należy stwierdzić, że koncepcja owa, inaczej filozofia bądź też idea powieści, związana jest ściśle z jej symboliką: przedstawiony świat jest dychnotomiczny - z jednej strony rezydencja Chatterleyów, domena sparaliżowanego Clifforda, z drugiej świat natury, park i las. Wragby wraz ze swoim właścicielem symbolizują upadek, sztuczność i pretensjonalność arystokracji. Z kolei las i zamieszkuje go leśniczy Mellors obrazują żywotne siły natury stwarzające szansę dla współczesnego człowieka, zagrożonego nie tylko przez atrofie moralną wyższych sfer, ale i przez groźny napór cywilizacji przemysłowej, tutaj ukazanej na zasadzie dars dro jako truwające krajobraz kopalinie. Faktycznie, dwór i kopalinie to

Jeden świat /Clifford jest prezesem zarządu kopaliń/, sprzymierzone siły zagrażają światu natury. Pomiędzy tymi dwoma światami, między "życiem" a "śmiercią", porusza się centralna postać - Konstancja Chatterley. Obserwujemy, jak wraz z rozwojem akcji, przechodzi ze sfery śmierci do sfery życia, z Wragby do lasu.

Wragby jest starym zaniedbanym miejscem. W paradedkalej spობ kojarząym się Connie barczkiej z rudermani górników w najbliższej wiosce niż z otaczającym je parkiem. Paradedka jest tym większy, że nie ży mieszkającami dworu a górnikami istniejące wzniesienie, "Gulf Impassable". Wragby jest odcięte od życia, tak jak - analogicznie - dolina połowa ciała właściciela dworu pozostaje martwa. Innymi słowy: znaczenie implikowane przy opisach rezydencji wzmocnione jest przez opis postaci Chatterleya - zarówno aspektu fizycznego, jak i portretu psychologicznego /Clifford np. pisuje sztuczne, oderwane od życia utwory literackie, jest doktrynerem w interesach i kontaktach z ludźmi, itd./, przy opisach tej części świata przedstawionego Lawrence najczęściej używa słów "insentience" i "decay".

Uciekając stamtąd protagoristka szuka schronienia w lesie, który tworzy antytezę dworu i kopaliń w strukturze powieści. Przyroda leśna symbolizuje walkę, siłę vitalną /a vital presence/, dostojność /a very power of silence/, sugeruje możliwość odrodzenia duchowego i fizycznego. Las to także jego mieszkaniociesniczy Mellors. Jego ciało wydaje się Connie silne, preżne a jednocześnie płęme i subtelne. Bez wątpienia Mellors jest me-taforą lasu. Gdy oboje zostają kochankami, scenarij jest natura.

W scenach miłości pojawia się szorstki i nieco wulgarny język czteroliterowych słów, używanych przez leśniczego. W kontekście i roli w fakcie ów język się pojawia, nie może on kojarzyć się z inwektywą. Ma on oddawać ciepło, szczerłość i tkliwość związku obojga, a należy pamiętać, iż według Lawrence'a ratunkiem dla jednostki zagrożonej w swym bycie, może być tylko drugi człowiek i partner w uczuciu. Musi być to "a true union between man and woman", namiętność i seks /jako składowe części miłości/, życie w naturze i zgodnie z jej prawami. W powieści naturalizmu miłości, od wiosny do późnego lata - w takim czasie toczy się zasadnicza część akcji - odpowiadają naturalnemu cyklowi przyrody; inaczej: wzrost natury jest "powtórzony w scenach miłosnych między kochankami; plan postaci nakłada się na plan

Można wnioskować, iż w powieści aspekt seksualny jest tylko służebny wobec zasadniczej koncepcji, jaką jest twierdzenie o zagrożeniu człowieka i możliwości ratunku w miłości. Erotyka jest niezbędnym, ale nie jedynym jej składnikiem. Jest to od-powiedź na postawione wyżej pytanie o celowość użycia obscenicznego języka.

Środki, jakie Lawrence zastosował przy przekazaniu swej lęci są bogate: symbolizm postaci i tła, zastosowanie motywów parabelnych i antytezy, oraz ogólnie: synekdochiczne ujęcie świata przedstawionego. Osobną kwestię, niemożliwą tu do ujęcia, stanowi bogactwo języka, którego użył autor. W tym kontekście zasadnione jest twierdzenie, że "Kochanek Lady Chatterley" jest sporym osiągnięciem artystycznym. Dylemat: pornografia czy literatura? Właściwie tu nie istnieje, a potwierdzeniem tego są obecnie masowe publikacje ostatnich powieści Lawrence'a.

Na koniec kilka słów o tłumaczeniach Lawrence'a w Polsce. W roku śmierci pisarza opublikowano tomik opowiadań ze zbioru "England, My England", wznawiany potem dwukrotnie: przed i po wojnie. Dostępna jest w języku polskim jedna z najlżejszych powieści Lawrence'a, "Synowie i kochankowie". Niestety, jest to jedyna powieść tego autora wydana u nas w całości, gdyż tłumaczony przed wojną "Kochanek Lady Chatterley" ukazał się jako editio castigata /ostatnio fragment na nowo przetłumaczony przez B. Zielińskiego wydrukowała "Literatura na świecie", nr 3 9 /28, 29/. Wreszcie, Wydawnictwo Literackie udostępniło pozycji w wersji dwujęzycznej. Ogólnie odzwuwa się dotkliwy brak tłumaczeń D.H. Lawrence'a, który zasłużył sobie przecież na miano jednego z największych współczesnych pisarzy angielskich. Polski czytelnik zapoznany jest z jego twórczością w niedostatecznym stopniu.

Summary

A debate over the alleged obscenity of "Lady Chatterley's Lover" culminated around the trial the novel underwent in 1960. In the last twenty years the book has come to be viewed from other than the sexual angle. Now it is praised, often excessively, for its philosophy of man's emotional salvation from a doomed world. Three versions of the novel exist, of which the

last one is the most notorious but undoubtedly the best. The trivial story of a servant absconding with his master's wife is set in the world governed by symbolic dichotomy: on the one hand the mansion and the colleries, on the other the wood. The characters belong to either of the two worlds, the former being a symbol of death, the latter - of life. The heroine's journey towards nature and passion epitomizes Lawrence's conviction that only through passion and union with nature can man be saved in the industrially crumbled world. Scenes of love, seemingly obscure and thus the sexual element becomes ancillary to the general conception of the novel.

Bibliografia

1. Dalecki H.M., The Forged Flame, London 1965, s. 258 -311.
2. Draper R.P., ed., D.H. Lawrence. The Critical Heritage, London 1970.
3. Goode John, D.H. Lawrence /w:/ Sphere History of Literature in the English Language, Vol.7, The Twentieth Century. Ed. Bernard Bergonzi, London 1970, s. 106 -152.
4. Kerthode Frank, Lawrence, Fontana 1973, s. 122 -132.
5. Lawrence D.H., A Propros of Lady Chatterley's lover and Other Essays, Penguin Books 1961.
6. Moynahan Julian, The Deed of Life, Princeton 1963, s. 140 - 171.
7. Sackowski Wasław, Postowite do: D.H.Lawrence, Kobieta i daw, Warszawa 1971, s. 303 - 317.
8. Sanders Scott, D.H.Lawrence. The World of the Major Novels, London 1973, s. 170 - 195.
9. Vivas Eliseo, D.H.Lawrence. The Failure and the Triumph of Art, London 1961 s. 119 - 149.

Helena Klimekowska

"O ostatnich powieściach Fawzila Iskandera"¹

Современную литературу нельзя рассматривать, как только русскую; она интонациональна. Уже в первые послеволюционные годы начатся сложный процесс создания национальной литературы ряда небольших народностей. Они в короткий срок пятидесяти лет полностью овладели классическим наследием русской и мировой литературы, сохранив одновременно и развивая свои национальные особенности.

Величием современных национальных писателей в современном мире выделяет русских языком, что дает им возможность самим делать русские переводы собственных произведений. Благодаря этому более полно сохраняются в них своеобразие и стилистическая окраска. Одним из примеров является молодой талантливый абхазский писатель Фавзиль Исхандер, в творчестве которого отражена повседнежная жизнь абхазского народа. В своих произведениях писатель стремится показать какое значение для процессов формирования характера молодого человека имеют старье народные традиции. Они, как бы постоянно в душе ребенка, растут, развиваются, живут в нем всю жизнь.

Для его творчества характерен прием автобиографичности. Рассказы написаны от первого лица героя-подрастающего с одноименным как бы присущим ему "двойником" в лице его же, но уже взрослого человека. Это дает писателю возможность как бы с перспективой лет оценить детство и выделить моменты, имевшие главное, важное значение в развитии характера. Писатель как бы идет в детстве те нравственные основы, которые стали фундаментом индивидуального характера героя. Этим обусловлено стремление писателя, на примере

¹ Фавзиль Исхандер: Время счастливых находок. Рассказы и повести. Москва, Изд. "Молодая гвардия", 1973, 432.